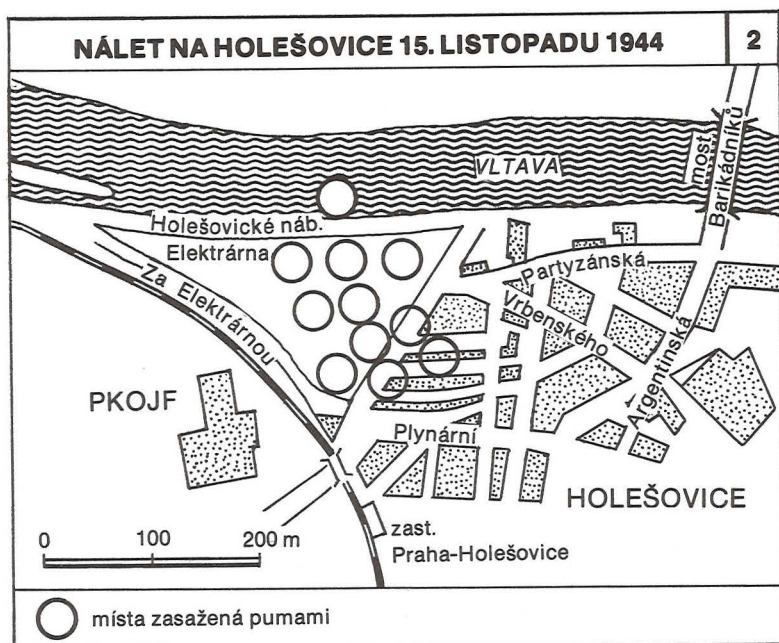

Anglo–americké nálety na Prahu (1944–1945)

Fašistické Německo po zahájení agrese proti evropským národům rozpoutalo nemilosrdnou leteckou válku. Zničení španělské Guerniky se stalo předzvěstí zruďné strategie ničení protivníkových měst. Hitlerovci po bombardování anglického města Coventry vymysleli pro toto počínání i termín – auscoventrieren. Avšak i zde podle zásady – kdo seje vítr, sklízí bouři – se postupně ostří letecké války začalo obracet proti nim. Britské a později i americké letectvo stupňovalo letecké údery proti Německu a státům okupovaným fašisty. Letecké války nebyly ušetřeny ani české země a Praha.

Dlouho předtím, než se nad Prahou objevila první anglo-americká letadla, bylo město znešvařováno rozsáhlými opatřeními protiletadlové obrany. Hloubením protileteckými krytů a okopů, velkých protipožárních nádrží na náměstích, stavbou ochranných zdí a dalšími akcemi byly způsobeny značné ztráty na kulturních památkách. Krytů a okopů bylo po Praze vybudováno na sta, velkých jímek s vodou bylo vyhloubeno celkem 67 – například na Staroměstském, Karlově, Hradčanském a Malostranském náměstí. Výkopy se většinou prováděly na historicky exponovaných místech a ve velkém spěchu. Důkladný archeologický průzkum nebyl plánován, a ani se nepředpokládal. Jen zásluhou iniciativy a obětavosti pracovníků Státního archeologického ústavu, Národního muzea a Muzea hlavního města Prahy byla v několika málo případech podniknuta záchranná akce. Tam, kde se podařilo zorganizovat alespoň zběžný archeologický výzkum, byly získány pozoruhodné výsledky. Například na Staroměstském náměstí u Husova pomníku se začalo s archeologickými pracemi v době, kdy výkop byl již v plném proudu. Výkop prováděný od konce září do poloviny prosince 1943, jdoucí až do hloubky 5 metrů, poskytl možnost seznámit se ve značném rozsahu s průřezem vrstev tvořících půdu náměstí, v nichž je zachycen i jeho bývalý měnění se povrch. Mimoto však vynesl na světlo i množství nejrozumnějších památek značné historické ceny, jež tvoří nyní významnou položku ve fondových sbírkách Muzea hlavního města Prahy.¹

Při stavbě vodní nádrže na severní straně Malostranského náměstí mezi Černínským domem (dnešní kavárnou) a Šternberským palácem byla objevena kompaktní sídlištní vrstva z římského období, zasahující až do 4. století. Na povrchu římského sídlištního horizontu byla pak usazena sterilní naplavená a navátá vrstva. V 7. století se na ni pokládá

vrstva slovanského osídlení, charakterizovaná zlomky starobylé keramiky. Osídlení trvá pak tam do století následujících.²

Na severovýchodním konci Hradčanského náměstí mezi arcibiskupským palácem a mariánskou sochou byl při hloubení jámy pro vodní protiletectvou nádrž sledován středověký slovanský sídlištní horizont mocný 60–80 cm, položený na vrstvu starší doby bronzové (únětické). Byly zde také odkryty zděné základy rané románské budovy.³

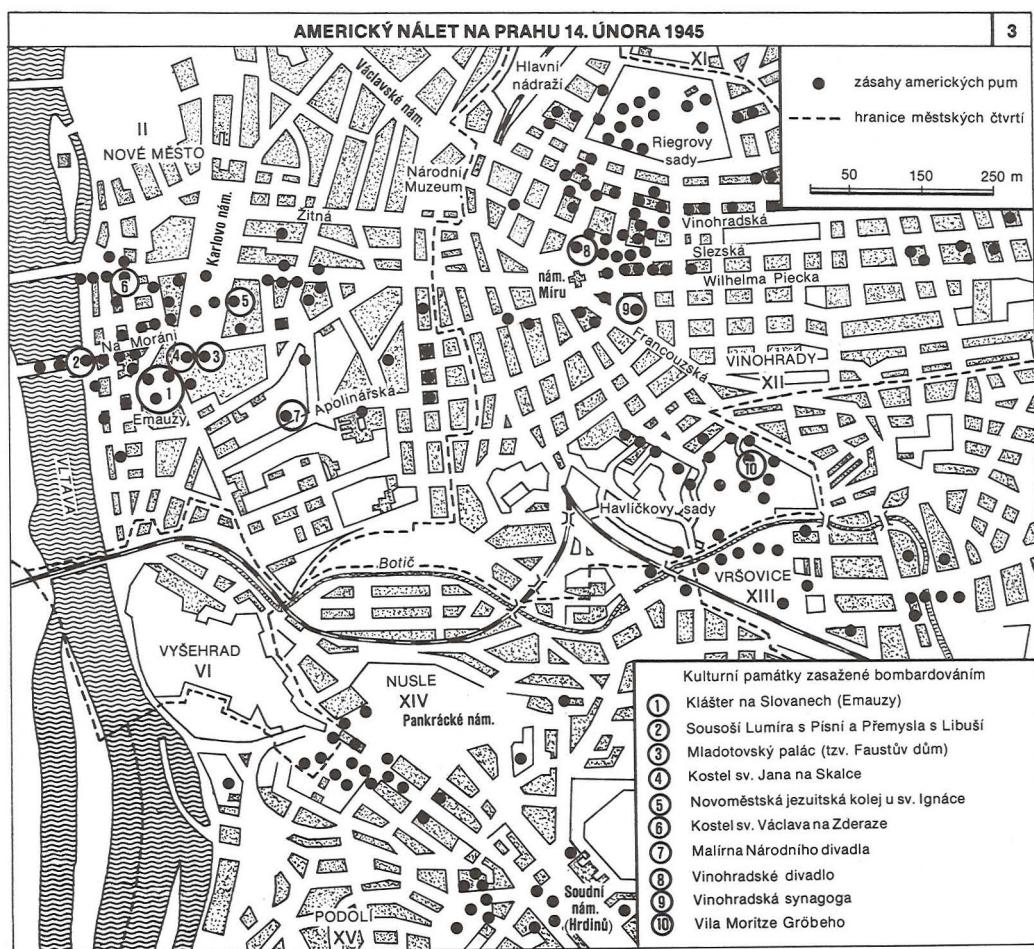
Přestože se prováděl záchranný archeologický výzkum ještě na několika málo místech, například u Smíchovského nádraží, mnohé významné lokality, například Karlovo náměstí, Františkánská zahrada u kostela Panny Marie Sněžné, zahrada v Loretě prozkoumány nebyly, a tím byly nenávratně ztraceny hodnoty ukryté pod povrchem míst, kde se hloubily další desítky hlubokých nádrží.

České země, ačkoli tvořily mohutnou zbrojní základnu fašistického Německa, zvláště po jeho útoku na Sovětský svaz, nebyly v letech 1939–1942 bombardovány. Až v květnu 1943 byly anglo-americkým letectvem napadeny Škodovy závody v Plzni. V tomto roce již zaznamenal Státní statistický úřad (šetření z roku 1947) 34 obětí leteckých útoků na území Čech, Moravy a Slezska.⁴ Od té doby nabývala letecká válka proti českým městům na intenzitě. Praha však zůstávala leteckých útoků ušetřena, ačkoli se nad ní stále častěji objevovaly v menších i větších skupinách letouny anglo-amerického letectva. Britské strategické letectvo útočilo převážně v noci, Američané létali ve dne. Pražané jejich stříbrné stroje, zanechávající na obloze bílé stupy, zdravili jako symboly blížící se svobody. Pevně věřili, že spojenci nebudou bombardovat hlavní město spojenecké a těžce zkoušené země. Proto veškerá opatření civilní protiletectvé obrany chápali spíš jako šikanování.

Na tom nic nezměnil ani první skutečný nálet na Prahu 15. listopadu 1944. Toho dne kolem poledne nalétla malá skupinka amerických letounů od jihu podél toku Vltavy a shodila několik trhavých a zápalných pum do prostoru holešovické elektrárny.⁵ Dvanáct objektů elektrárny a domů v Arnoštovské ulici bylo zničeno, nebo těžce poškozeno; v Palackého třídě (dnes Partyzánské) zely dva velké krátery po zásahu těžkých pum (viz náčrt č. 2). Přestože bylo zasaženo a poškozeno i několik objektů mimo prostor elektrárny, jednalo se o poměrně přesný útok na vojensky důležitý objekt, při němž nebylo větších obětí na lidských životech.

Způsob náletu spíše utvrdil Pražany v domněnku, že Praha nebude vystavena plošnému, tzv. „kobercovému“ bombardování, jaká Anglo-Američané prováděli proti německým městům v Porúří i jinde.

Od prvního náletu často pluly anglo-americké letecké svazy nad Prahou nerušeně dál. Pražané přivykali na časté vytí sirén leteckých poplachů a vyčkávali brzký konec války. Ten

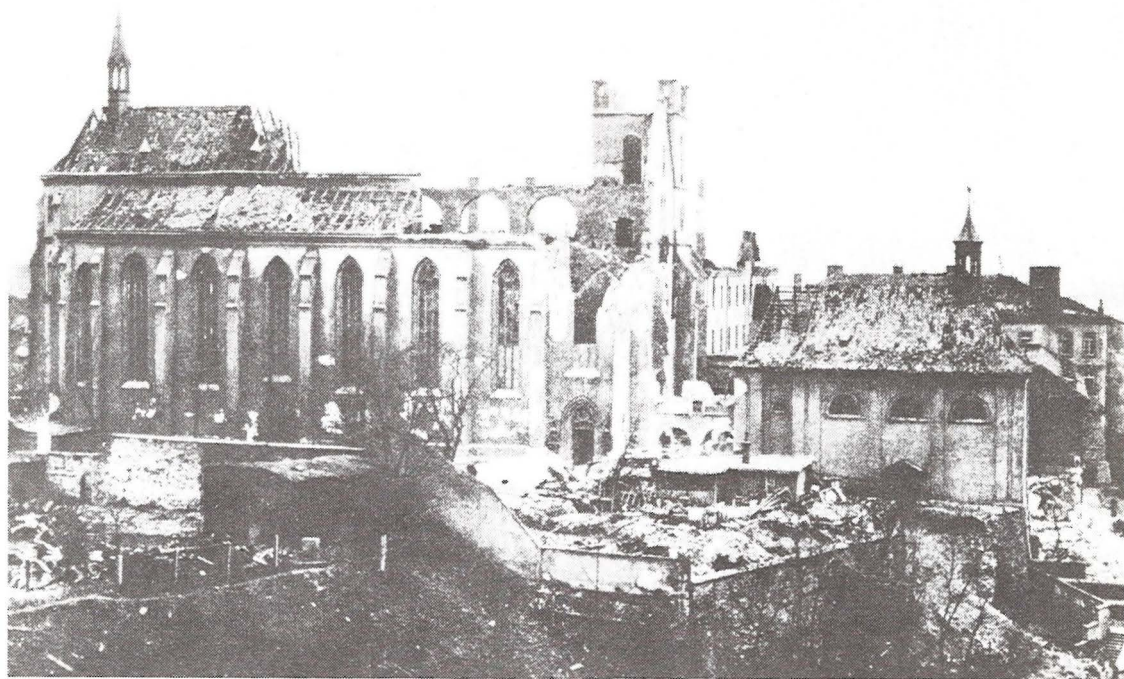

Automobilka ČKD Praha a pův. Českomoravská — Moravina, uprostřed továrna Tip-Top, po náletu v březnu 1945

se rychle přibližoval. Začátkem roku 1945 mělo anglo-americké letectvo již absolutní převahu nad německou luftwaffe a mohlo bez citelných ztrát bombardovat jakýkoli objekt v nepřátelském týlu. Výrazně se změnila situace i na pozemním válčišti v Evropě. Hitlerovská wehrmacht sice podnikla útokem v Ardenách zoufalý pokus o zvrát na západní frontě, avšak po zahájení vislooderské operace Sovětskou armádou 12. ledna 1945 musela přesunout značné tankové a letecké síly na východní frontu a vzdát se další útočné činnosti na Západě. Sovětská armáda vstoupila hluboko na území Německa. V polovině února stála u Štětína, Kostřína, Frankfurtu n. Odrou, Vratislavi, Bánské Bystrice a západně od Budapešti. Spojenci na západě postoupili k hranici Německa. O osudu Třetí říše bylo rozhodnuto. Úplná vojenská porážka byla otázkou krátké doby.

Za této situace působil únorový nálet na Prahu jako úder blesku z čistého nebe. Dne 14. února 1945, na Popeleční středu, přiletěl od západu americký letecký svaz těžkých bombardovacích letounů s doprovodem stíhačů. Ve 12,20 hodin byl protiletadlovou obranou vyhlášen letecký poplach a ve 12,25 hodin začaly dopadat první pumy na obytné čtvrti Prahy. Za tři až čtyři minuty nálet skončil. Ve 12,40 hodin přeletěla čtyři americká letadla, aniž by svrhla pumy. Zřejmě zjišťovala rozsah způsobených škod. Ve 13,10 hodin byl letecký poplach ukončen. Tolik stručný záznam z deníku pražské protiletecké obrany.⁶ Mnoho dalších údajů nezjistíme ani v jinak velice podrobné chronologii bojové činnosti amerického letectva za

Emauzy zničené náletem 14. 2. 1945

druhé světové války vydané ve Washingtonu v roce 1975. Zde se dozvíme jen tolik, že téměř 1300 těžkých bombardovacích letounů 8. letecké armády startujících ze základen ve Velké Británii, napadlo přesunové trasy v Drážďanech, Saské Kamenici (nyní Karl-Marx-Stadt), Magdeburku a Hofu, silniční mosty přes Weseru a deset městských oblastí, kromě dalších příležitostných cílů.⁷ Praha je zde zřejmě zahrnuta do počtu deseti městských oblastí. Překvapuje, že není uvedena jmenovitě, zvláště když v jiných případech je zaznamenán výčet i mnohem menších českých měst.

Nezbývá nám než rekonstruovat situaci podle známých skutečností. Na Popeleční středu v roce 1945 byl krásný sluneční den. V poledne byla nad Prahou obloha bez mráčku, viditelnost výtečná. Prahu s jejími charakteristickými znaky (velké neporušené město s typickým tokem Vltavy) si nebylo možno z řídícího letounu splést se žádným jiným městem, zvláště ne, jak se tvrdilo, s Drážďany, které byly nočním náletem britského strategického bombardovacího letectva právě v noci ze 13. na 14. 2. téměř úplně zničeny a v té době ještě hořely. Praha jako cíl bombardování byla zvolena buď záměrně centrálním štábem anglo-amerického letectva, nebo vybrána velitelem nalétávajícího amerického leteckého svazu na základě volně stanovené dispozice pro útok. Skutečností zůstává, že Praha byla v poledne 14. února 1945 těžce zasažena pumami z letounů 8. letecké armády (viz náčrt č. 3). Maršál letectva Arthur Harris, hlavní velitel britského bombardovacího letectva,

Požár ČKD Libeň

stoupenec plošného bombardování měst, ve své knize *Bombardéry útočí* s notnou dávkou ironie uvádí, že Američané sice „... pro Evropu hájili teorii přesného bombardování továren – ač se v praxi podle ní příliš neřídili“.⁸ Má bohužel pravdu. Únorový nálet na Prahu byl Američany proveden metodou plošného bombardování obytných čtvrtí v centru města.

Bombardování trvalo jen krátkou dobu nezbytně nutnou k přeletu leteckého svazu vysoko nad cílem, při němž letouny vyprázdnily své pumovnice. Jak rychle a neočekávaně bombardování začalo, tak rychle skončilo. Na Prahu bylo svrženo více než 250 velkých trhavých a tisíce malých zápalných pum. Během náletu nebyl zasažen ani jediný vojenský objekt okupantů. Šlo jednoznačně o teroristický útok proti obytným čtvrtím města. Na levém vltavském břehu byl zasažen prostor Na Farkáně, hřbitov Malvazinky a okolí Radlické ulice, na pravém břehu, kam dopadla většina svržených pum, byla postižena jižní část Nového Města, Vinohrady, Nusle a Vršovice (viz náčrt č. 1).

Žádný objekt, ať betonový, či zděný, neodolal přímému zásahu. Desítky domů byly zcela zničeny, stovky těžce, nebo lehce poškozeny. Bylo zasaženo mnoho historických objektů, veřejných budov, obchodů, provozoven a skladů, na mnoha místech bylo přerušeno elektrické vedení, vodovodní a plynové potrubí, kanalizace. V ulicích zelo 68 velkých kráterů. Dílo zkázy dokonaly požáry zaviněné nedostatečnými zákroky proti zápalným pumám, které často prohořely až do nižších pater. Stovky lidí přišly o přístřeší. V troskách zůstalo mnoho

Vysočany po březnovém náletu

mrtvých a raněných, zvláště žen a dětí. Předběžná úřední zpráva uveřejněná protektorátním tiskem 18. února 1945 uváděla následující počet obětí: 413 mrtvých, 1455 raněných, 88 nezvěstných. Podle úředního oznámení ze 6. března 1945 se zvýšil počet mrtvých a těch, kteří podlehlí těžkým zraněním, na 674. Bylo identifikováno 655 osob, z toho 245 mužů, 322 žen a 88 dětí.

Praha při únorovém náletu utrpěla nenahraditelné ztráty i na památkových objektech.⁹ (viz náčrt č. 3). Klášter Na Slovanech s kostelem Panny Marie a kaplí sv. Kosmy a Damiána, založený Karlem IV. jako středisko vzdělanosti a umění, které navazovalo na slovanské tradice a působilo na rozvoj českého písemnictví i umění, byl zasažen třemi těžkými trhavými pumami, jejichž účinky byly spolu s následným požárem katastrofální. Věže a dvě třetiny klenby kostela Panny Marie byly zničeny, všechna patra budovy kláštera byla prolomena, přičemž utrpěla nejcennější památka nástěnného malířství doby Karlovy – cyklus gotických maleb v klášterním ambitu.

Po válce byl celý areál postupně renovován a podle návrhu Františka Marii Černého byla postavena nová dominanta věží. Bývalý klášter se stal sídlem vědeckých ústavů a slouží zájmům vědy a kultury. Usnesením vlády ČSR z února 1978 byl areál prohlášen národní kulturní památkou.¹⁰ Pod Emauzy poškodilo bombardování budovy bývalého ministerstva sociální péče, postavené v letech 1924–1929 podle projektu Bohumila Hypšmana. Stavba

přinesla urbanisticky významné řešení západního okolí Emauzského kláštera a jeho dominantní polohy nad plochou někdejšího Podskalí.¹¹

Na východním konci Palackého mostu poškodil nálet sousoší Přemysl a Libuše od Josefa Václava Myslbeka natolik, že bylo nutno dle originální předlohy vytvořit novou kopii, která byla s ostatními – Lumír a Píseň, Záboj a Slavoj, Ctirad a Šárka – umístěna na Vyšehradě (SSNP ev. č. 1287).

Na Karlově náměstí a v jeho blízkém okolí bombardováním utrpěla řada významných kulturních památek – mezi nimi jedna z populárních pražských historických staveb – Mladotovský palác, tzv. Faustův dům, renesanční stavba z druhé poloviny 16. století. Roku 1590 dům koupil anglický alchymista ve službách císaře Rudolfa II., Eduard Kelley. Zejména však chemické pokusy Ferdinanda Antonína Mladoty ze Solopysk (po roce 1724) byly příčinou, že palác byl opředen tajemnými pověstmi a nazván Faustův dům. Palác byl po válce opraven a slouží jako lékárna Všeobecné nemocnice.¹²

Výbuch pumy zničil novobaroční terasní zeď kostela sv. Jana na Skalce při Vyšehradské třídě, dílo Bedřicha Ohmanna.

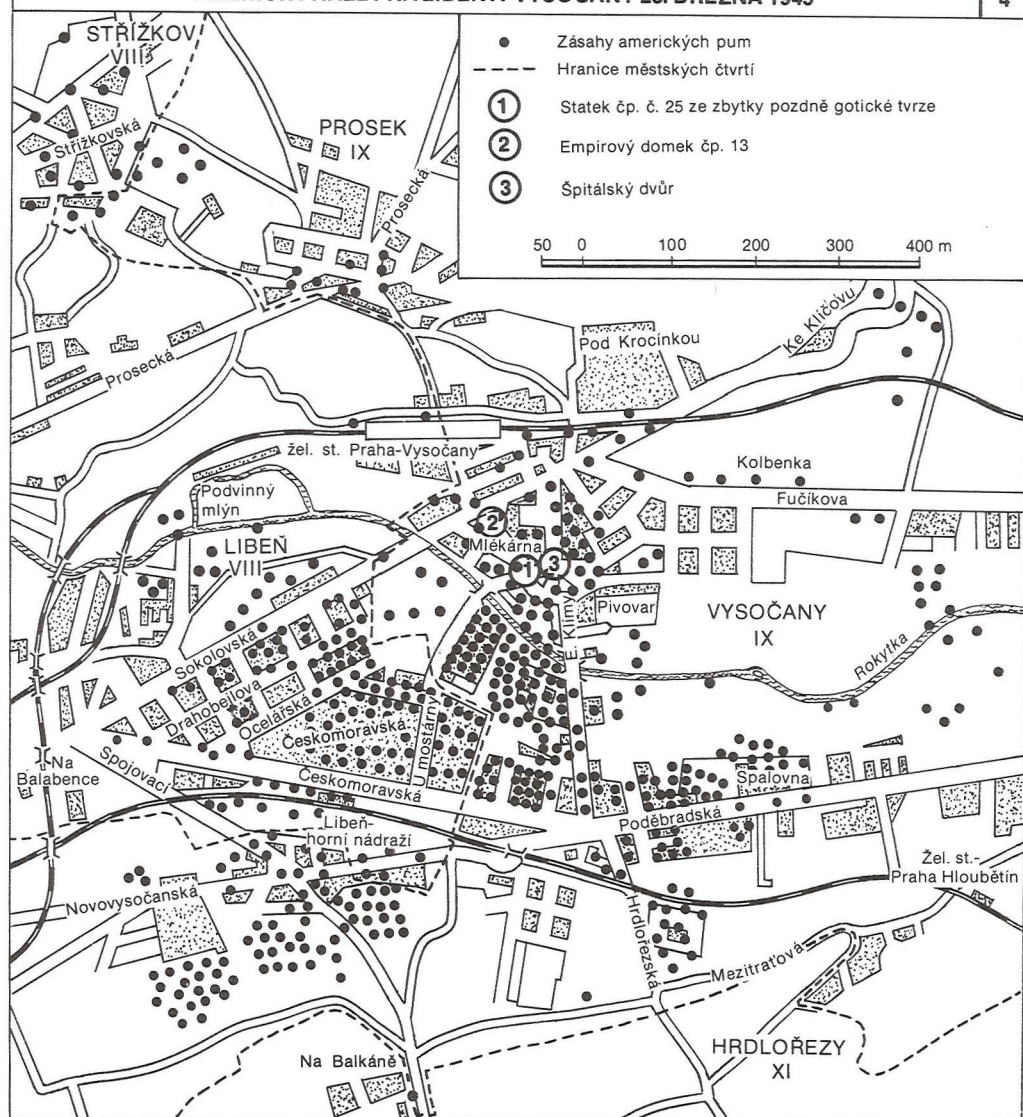
Dalším zásahem těžké pumy byla pobořena střední část bývalé novoměstské jezuitské koleje u sv. Ignáce, raně barokní budovy z let 1658–1667. Dva portály do Karlova náměstí s plastickou výzdobou jsou od Jana Josefa Wircha ze třetí čtvrtiny 18. století. Po roce 1773, kdy byl zrušen jezuitský řád, sloužila budova jako vojenská a později veřejná nemocnice. Střední část byla po válce znovu doplněna.¹³

Při únorovém bombardování Prahy americkými letadly byl poškozen i kostel sv. Václava na Zderaze. I v tomto případě šlo o významný památkový objekt. Jednolodní gotická stavba vznikla v polovině 14. století z románského kostela patrně z let 1170 až 1181 rozšířením kněžiště a přestavbou lodě s věží. Kostel byl regotizován v roce 1909 a v roce 1926 upraven do dnešní podoby. Od roku 1927 je užíván církví československou.¹⁴

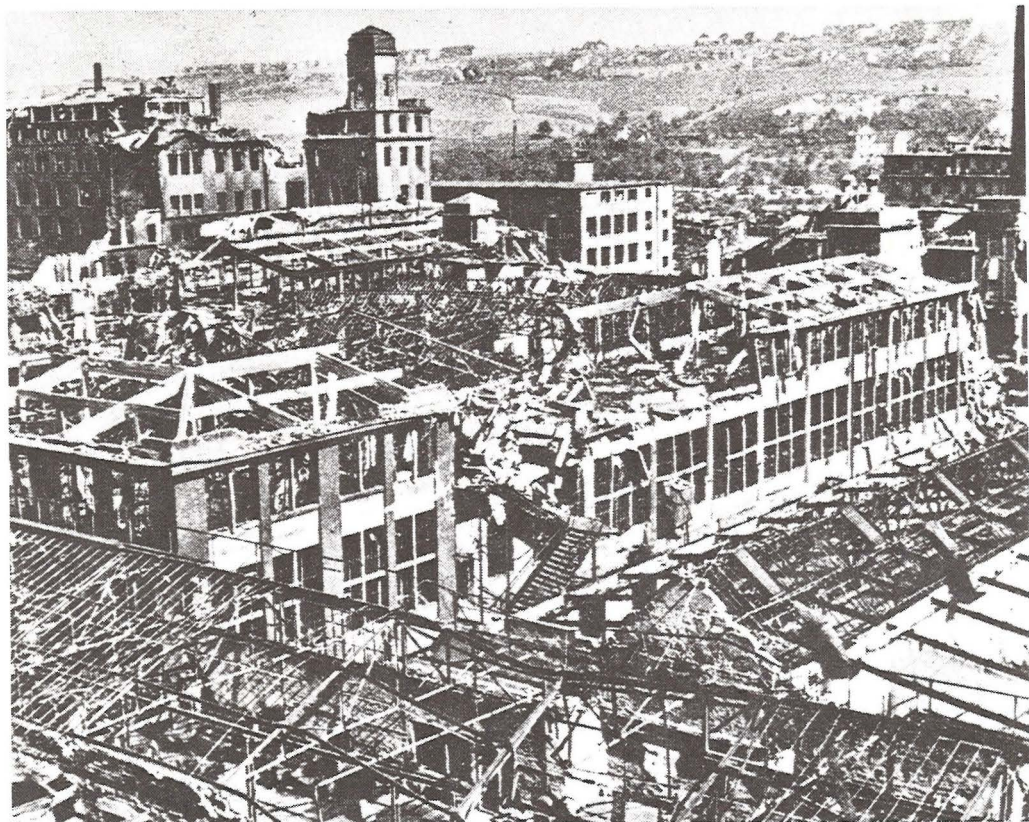
V Apolinářské ulici vyhořela malírna Národního divadla, kde bylo uloženo 30 000 kusů malovaných dekorací, mezi nimiž mnohé měly značnou uměleckou a historickou cenu. Shořelo dílo staré tradice z dob Arény na hradbách a Prozatímního divadla vytvořené například malíři Simonem Qualiemi, Kristianem Brüknerem, Janem Kautským, Romualdem Skálou a jinými a jejich pokračovateli po roce 1882, malíři tzv. generace Národního divadla – Mikolášem Alšem, Františkem Ženíškem, Vojtěchem Hynaisem a jinými. Shořely také velkolepé Muchovy vidiny Libušina proroctví a řada významných výprav z doby po první světové válce. Národní divadlo zůstalo téměř bez dekorací, zachovala se jen část nejvyšších kulis, chráněných ve zvláštním oddíle skladiště dvěma vysokými zdmi. Tam sice rovněž dopadly zápalné pumy, ale neškodně shořely. Přestože mnohé dekorace jsou uchovány ve skice, návrhu, modelu nebo fotografii, jde o nenahraditelnou kulturní ztrátu.¹⁵

Ke značným ztrátám na nemovitých kulturních památkách došlo také na Vinohradech. Výbuchem pumy byla poškozena i budova Vinohradského divadla, secesní stavba z let 1905–1909 podle návrhu Aloise Čenského, která tvoří architektonický článek souboru veřejných budov vinohradského centra.

Přímý zásah těžké pumy zcela zničil synagógu na Vinohradech v Sázavské ulici čp. 830.

Tuto stavbu v maurském slohu provedl podle plánu architekta Viléma Štastného vinohradský architekt a stavitel Karel Horák. Synagoga pozůstávala ze tří částí – střední nejvyšší chrámový prostor měl tři lodi s galeriemi při bočních lodích. Křídla byla jednopatrová, každé s vlastním vchodem z ulice, chrám měl vchody dva. Právě křídlo s modlitebnou bylo dokončeno roku 1894, celá synagoga ve druhé polovině devadesátých let. Po americkém bombardování zůstaly jen trosky, takže po válce již nebyla obnovena.

ČKD v Libni, tzv. Moravia po náletu v březnu 1945

V Havlíčkových sadech vyhořela vila Moritze Gröheho, honosné dvoupatrové novorenesanční letní sídlo, postavené v letech 1871–1888 podle projektu Antonína Barvitia a Josefa Schulze, který navrhoval interiéry. V roce 1953 byla vila obnovena a adaptována Pavlem Smetanou na Dům pionýrů, ne však zcela dle zásad památkové péče, a tak mnohé hodnoty této architektury, zejména v interiéru, zůstaly zničeny.¹⁶

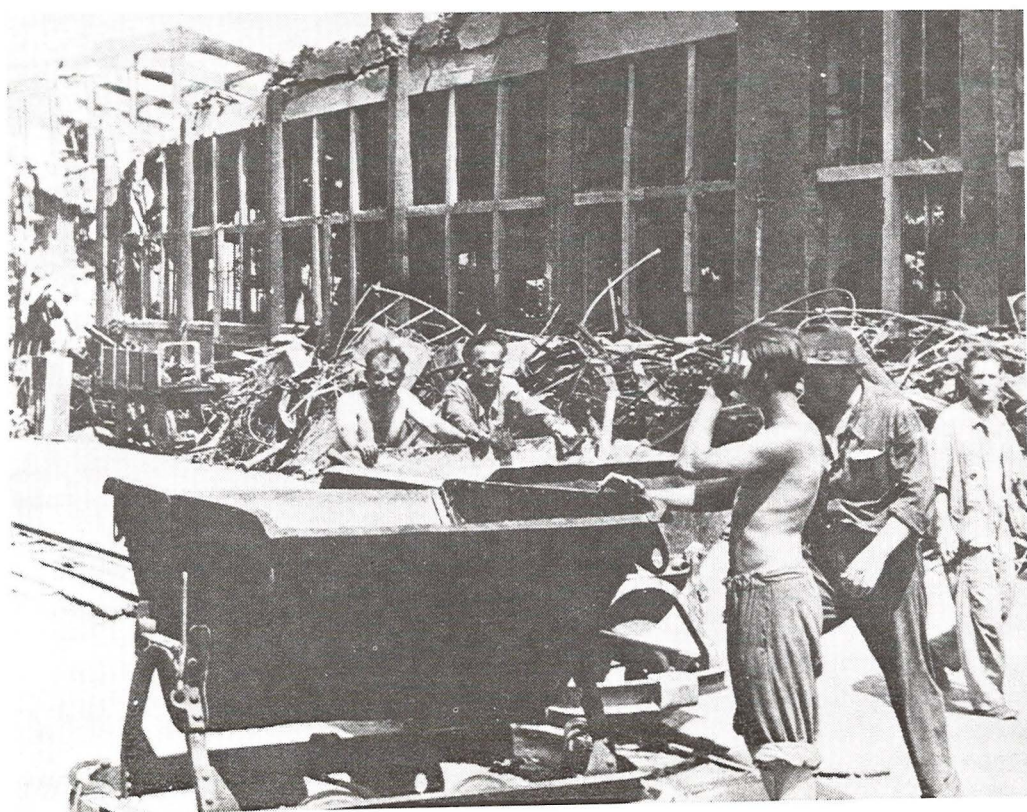
U vchodu do Havlíčkových sadů stávaly skleníky. Po první světové válce z nich bylo zřízeno akvárium a vivárium, malá „vinohradská ZOO“ s drobnými teplomilnými zvířaty. Při únorovém náletu byl skleník i se zvířaty zcela zničen.¹⁷ Při náletu bylo zničeno několik vzácných knihoven a uměleckých sbírek v soukromém majetku.¹⁸

Po únorovém náletu dále pokračovaly přelety angloamerických leteckých svazů nad Prahou. Okupanti na ně, a tím i na stále častější poplachu, které narušovaly válečnou výrobu v pražských závodech, reagovali změnou výstražných leteckých signálů. Nová úprava platila od pondělí 26. března od sedmé hodiny ranní: při „malém poplachu“, kdy nalétávala na město jednotlivá letadla, se hospodářský a dopravní život vůbec nepřerušoval. Teprve když se k městu přiblížil větší letecký svaz na vzdálenost asi 70 km (tj. na vzdálenost tehdejších

deseti leteckých minut), byl vyhlášen letecký poplach. Avšak i poté pokračovala práce ve výrobních závodech a v dopravě – činily se jen předběžné přípravy k obraně. Teprve když se letouny přiblížily k hranicím města, byl vyhlášen signál „akutní letecké nebezpečí“. V případě skutečného leteckého útoku začaly pumy dopadat za 2–3 minuty. Během této krátké doby museli všichni opustit pracoviště a vyhledat protiletecké kryty, což bylo ve většině případů zcela nereálné. Okupantům však nešlo o životy příslušníků „méněcenné rasy“.

Tato nová úprava byla oznámena protektorátními sdělovacími prostředky v neděli 25. března 1945, ale dříve, než vstoupila v platnost, podniklo americké letectvo v poledních hodinách téhož dne, tj. na Květnou neděli 25. března 1945, třetí nálet na Prahu. Cílem útoku byly průmyslové čtvrti v severovýchodní části města a letiště v jeho okolí. Vzhledem k situaci na frontách bylo zničení pražského průmyslu již problematické. V té době bylo totiž o osudu fašistického Německa definitivně rozhodnuto. Na západní frontě spojenci překročili hranice Německa a postoupili k Rýnu. Sovětská armáda likvidovala odpor nepřítele na severním

Interiér ČKD v Libni, odstraňování následků po náletu

a jižním úseku sovětsko-německé fronty a připravovala se k závěrečnému útoku na Berlín, který přesně za měsíc po americkém bombardování Prahy, 25. dubna 1945 obklíčila. Ve stejný den došlo k setkání sovětských a amerických vojsk na Labi u Torgau.

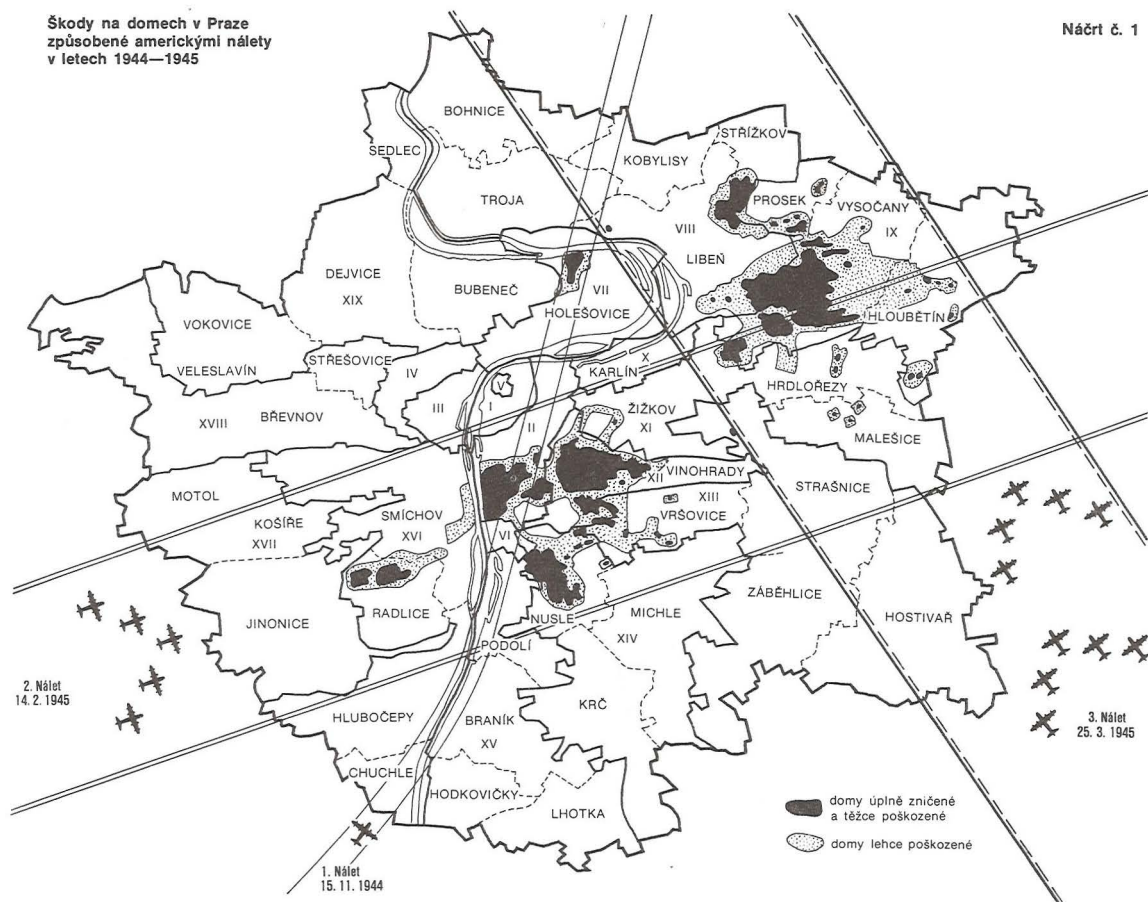
Likvidace pražského průmyslu, který celou válku nerušeně vyráběl tanky a další bojovou techniku pro okupanty, nemohla v té době již podstatně ovlivnit průběh závěrečných operací. Byla spíš úderem proti silnému průmyslu jako významnému faktoru poválečné mírové obnovy Československa. Podobný záměr zřejmě Anglo-Američané sledovali v posledních týdnech a dnech války i dalšími údery za demarkační linií. Jen od poloviny března do počátku května 1945, tj. za necelé poslední dva měsíce války letecky napadli řadu průmyslových objektů.¹⁹ Dne 15. března byl bombardován Kolín a přitom byla z 80% zničena vagónka, z 80% rafinérie, z 90% továrna na stroje, nádraží, most přes Labe a další objekty. Dne 22. března 200 bombardovacích letounů podniklo nálet na Kralupy nad Vltavou. Cílem ničivého útoku byla Benzina, nádraží a další místa. Téhož dne bylo svrženo na Neratovice asi 200 středně velkých pum, 12. dubna byly bombardovány významné průmyslové objekty v Chebu, 17. dubna v Ústí nad Labem, 18. dubna opět v Kolíně, 20. dubna v Chomutově a 25. dubna v Plzni, kde byly již pojezenácté zasaženy Škodovy závody.

K největším patřil nesporně nálet na Prahu 25. 3. 1945. Tehdy, podle údajů již citované chronologie bojové činnosti amerického letectva ve druhé světové válce, americká 15. letecká armáda startující ze základen v Itálii napadla více než 650ti těžkými bombardovacími letouny dvě polní letiště a tankové továrny v Praze a letiště u Chebu. Alternativní náletové cíle zahrnovaly oblasti Wels a Udine. Doprovod tvořily letouny P-38 (Lightning) a P-51 (Mustang). Letecké krycí operace byly podniknuty proti oblasti Norimberk – Würzburg – Řezno.²⁰ Hlavní síly americké 15. letecké armády útočily proti Praze.

Podle záznamů místní protiletadlové obrany byl letecký útok veden v době od 11,48 do 13,02 hodin, a to od jihozápadu na Libeň, Vysočany, Střížkov, Prosek a Hloubětín. Současně byla bombardována letiště a letištní zařízení ve Kbelích a Letňanech, obce Čakovice, Dáblice, Vinoř, Veleň, Satalice a Počernice.²¹

Bombardovací letouny nalétávající ve vlnách shazovaly trhavé pumy o váze 250 kg. Zápalné pumy nebyly použity, avšak na letištní plochy a do polí, pokud zde byly rozmístěny německé letouny, Američané shazovali i malé tříštivé pumy. První vlna svrhla pumy na Libeň a Vysočany v 11,48 hodin, další v 11,51, 11,54 a ve 12,00 hodin. Ve 12,17 hodin dopadly na Vysočany a Libeň pumy z 26 těžkých letounů, které přiletěly od východu. Pak následovaly čtyři nejtěžší údery z jihovýchodu; ve 12,22 hodin zaútočilo na Libeň a Vysočany 25, na Letňany a Čakovice 13 letounů; ve 12,28 hodin na Libeň a Vysočany svrhlo pumy 64 letounů a ve 12,34 hodin dalších 35, ve stejnou dobu zaútočilo na Kbely a Letňany 35 těžkých strojů; ve 12,39 hodin svrhlo pumy na Kyje a Počernice 41 letounů. Ve 12,45 hodin skupina 13 letounů, která přiletěla od severovýchodu, napadla Kbely, Letňany, Vysočany a Libeň. Ve 12,50 hodin provedlo 53 letounů, které přiletěly ze tří směrů – od západu, severu a východu, poslední mohutný úder na tuto průmyslovou oblast. Nálet ukončilo 13 letounů ve 13,02 hodin útokem na Kbely.²²

Koncentrovaný úder proměnil severovýchodní průmyslovou část Prahy v sutiny (viz náčrt

č. 4). Bylo úplně zničeno 90 objektů, 60 velmi těžce poškozeno, téměř 100 těžce poškozeno a 1200 bylo poškozeno lehce (za lehce poškozené byly považovány objekty, které kromě vytlučných oken měly rozbitou třeba celou střešní krytinu, opadanou omítku stropů, stěn aj.).²³ Nejvíce byly postiženy Vysočany a Libeň. Co nezničily výbuchy pum, dokonal oheň a voda. I když byla neděle a v továrnách se nepracovalo naplno, byly i oběti na životech vysoké: zahynulo 253 lidí, 417 osob bylo těžce a lehce zraněno.

Během náletů došlo ke zničení nebo silnému poškození asi 60 továrních objektů, z nichž v Libni patřily k nejznámějším Českomoravské strojírny, hlavní sklady firmy Julius Meinl, mostárna a továrna na stroje bratří Prášilů, nádražní budova Horní Libeň, libeňský lihovar, továrna na celuloidové zboží aj. V Českomoravských strojárnách bylo zničeno 171,500 m² ploch dílen a 28,700 m² ploch kanceláří. Škoda dosáhla výše 920 milionů Kč.²⁴ Ve Vysočanech byly zničeny nebo silně poškozeny Českomoravská Kolben–Daněk, Vysočanská mlékárna, parní mlýny Františka Odkolka, Ottova chemická továrna, Gerstlova továrna na nábytek, Spalovací stanice hl. m. Prahy a mnoho dalších.

Bombardování zničilo i dvě nejstarší vysočanské stavební památky (viz náčrt č. 4). Byla to především obytná jednopatrová budova hospodářského statku čp. 25 v bývalé ulici

Karlštejnské, nyní Emanuela Klímy, v níž se zachovaly zbytky pozdně gotické tvrze z doby kolem roku 1500. Stavení bylo později barokizováno, a to včetně hospodářské budovy (sýpka s mansardovou střechou). V zahradě stála kašnička s barokními putti na delfínu. Při náletu se zborčil střed obytné budovy, u ostatních objektů došlo k poškození střešní krytiny, u některých byly silně poškozeny i klenby. Obytnou budovu nebylo možno zachovat – musela být téměř celá odstraněna. Část vnitřního přízemního zdíva s pískovcovými profilovanými portálky byla z demolice vyjmuta a pojata do projektu budoucí stavby.

Následkům náletu podlehla i další kulturní památka Vysočan – jednopatrový empírový domek čp. 13 na Královské třídě (nyní Sokolovské) s krásným portálem. Jako zázrakem zůstal cenný portál téměř nepoškozen, takže před odklizením trosek domu bylo možno pro památkové účely pořídit fotodokumentaci a sádrový odlitek tohoto portálu.²⁵ Kromě toho bylo ve Vysočanech zasaženo několik dalších statků a Špitálský dvůr.

Značné ztráty utrpěly při náletu 25. března 1945 rovněž obce ležící tehdy za hranicemi města.²⁶ Z těch, které byly později připojeny k Praze 9, byly nejvíce zasaženy Kbely. Letecký útok směřoval sice především proti letišti, ale kromě pum trhavých, které dopadaly v hustých kobercích, převážně malé tříštivé pumy zabíjely všechno živé. Letouny v polích byly střepinami doslova provrtány. Zcela zničena byla část budov, zasažená trhavými pumami, 590 domů jimi bylo značně poškozeno. Přitom přišlo o život 81 lidí a téměř 90 jich bylo zraněno. V Letňanech, kde byly zasaženy letecké technické budovy a jeden hangár, byl počet obětí daleko menší – tři mrtví a jeden lehce raněný.

Značné škody způsobilo bombardování v dalších obcích. V Čakovicích bylo zasaženo 31 domů, 23 osob usmrceno, 18 těžce raněno, z toho 5 na následky zemřelo, 50 bylo zraněno lehce. Ve Vinoři bylo zabito 49 osob, 70 těžce a 220 lehce zraněno, 180 domů bylo zničeno a 350 poškozeno. Zásahem pumy utrpěla i cenná barokní stavba, kostel Povýšení sv. Kříže, původně raně středověký objekt, jehož zbytky jsou dochovány ve zdivu věže. Kostel byl v první třetině 18. století přestavěn a upraven pravděpodobně pod vlivem Františka Maxmiliána Kaňky, který tehdy stavěl vinořský zámek.

Při bombardování Satalic bylo usmrceno 30 osob, 65 těžce a 211 lehce raněno. Domů zde bylo zničeno 154 a stejný počet poškozen; v Počernicích přišly o život dvě osoby, 22 jich bylo těžce zraněno, z nich jedna zemřela, čtyři domy byly úplně zničeny. Krátery po bombách přerušily železniční trať Praha – Satalice a silnici Praha – Brandýs nad Labem. V Ďáblicích zničila puma jeden dům, usmrtila dvě osoby a tři těžce zranila.

Celkové škody a ztráty způsobené těmito obcím americkým bombardováním 25. března 1945 byly značné: 196 osob bylo usmrceno, 744 těžce a lehce zraněno; 1554 domů bylo zničeno a poškozeno.

Náletem 25. března 1945 anglo-americká letecká aktivita proti pražské oblasti ještě neskončila. Dne 31. března 1945 napadlo 43 bitevních letounů (P-38 Lighting a P-51 Mustang, tzv. kotláři) americké 15. letecké armády železniční cíle v pražském okolí²⁷ a 1. dubna 1945 útočilo proti železniční přepravě na trati Praha – Plzeň 52 Mustangů těžké letecké armády.²⁸

Dne 16. dubna 1945 mezi 15,00 až 15,30 hodinou provedlo sedmnáct amerických bitevních

letounů hloubkový nálet na letiště Kbely a znovu ostřelovalo obce Vinoř a Kbely. Jeden americký letoun (č. 413) byl při náletu sestřelen, druhý havaroval nad Ruzyní a západně od Vinoře (150 m) se zřítil další (číslo 414 527).²⁹

Dne 20. dubna 1945 došlo ve 12,00 hodin k vzdušnému souboji německých a amerických letounů nad kbelským letištěm. Dva německé letouny byly sestřeleny a spadly vedle letiště.³⁰

Tím skončily anglo-americké letecké útoky na Prahu a její okolí. Praha se však ještě jednou stala cílem leteckých útoků – tentokrát německé luftwaffe při potlačování Pražského povstání v květnu 1945.

Americké letectvo – 8. a 15. letecká armáda – podniklo tedy na Prahu tři nálety. Již 15. listopadu 1944 bombardovalo holešovickou elektrárnu, 14. února 1945 jižní část Nového Města a Vinohrady a 25. března 1945 zničilo průmyslové závody, především v Libni a Vysočanech. Zatímco první nálet měl vysloveně vojenský charakter a metodou přesného bombardování vyřadil důležitou elektrárnu zásobující Prahu elektrickým proudem, druhý nálet vojenské opodstatnění neměl. Nezasáhl žádný vojenský objekt okupantů, způsobil však značné škody a ztráty civilnímu obyvatelstvu a zničil řadu kulturních památek. Rovněž třetí nálet neměl valný vojenský význam a byl spíše motivován politickými zájmy.

Během únorového a březnového náletu utrpělo značné ztráty obyvatelstvo města. Celkem bylo raněno 1872 osob, z nichž mnoho podlehl těžkým zraněním, takže počet mrtvých dosáhl výše 827 osob. S obětmi v přilehlých obcích činí ztráty 1023 mrtvých a 2616 raněných. Kromě nenahraditelných ztrát na životech a na nemovitých kulturních památkách utrpěla tehdy Praha značné škody na komunikacích a domech. Při náletu 15. listopadu 1944 zůstaly po zásahu těžkých pum v ulicích 2 trychtýře, po náletu 14. února 1945 celkem 68 a po náletu 25. března 63 kráterů. V květnu ještě nebyla opravena vozovka s 42 krátery.³¹ Ztráty na domech a průmyslových objektech utrpěné během amerických náletů jsou srovnatelné se ztrátami, které městu způsobila běsnící fašistická soldateska při potlačování Pražského povstání.³² O tom svědčí následující tabulka.

Ztráty na stavebních objektech:

Stupeň škody	Během amerických náletů	Fašisty v květnu 1945	Celkem
úplně zničeno	98	51	149
velmi těžce poškozeno	105	80	185
těžce poškozeno	244	234	478
lehce poškozeno	3954	3074	7028
CELKEM	4401	3439	7840

Škody způsobené Praze leteckou válkou byly vyjádřeny i finančně. Pražská obec vynaložila na zbudování protiletecké obrany 303,359 600 korun a na poválečnou obnovu škod způsobených nálety muselo být vynaloženo několik miliard.³³

POZNÁMKY

- ¹ Liška, A.: Z minulosti Staroměstského náměstí. In: Pražskou minulostí I, Praha 1949, s. 9.
- ² Borkovský, I.: Pražský hrad v době přemyslovských knížat, Praha 1969, s. 30.
- ³ Tamtéž, s. 37–38.
- ⁴ VHA/LV – ČSSR/284.
- ⁵ VHA/LV – ČSR/55.
- ⁶ VHA/LV – ČSR/inv. č. 439/2 Praha, Záznamy PO.
- ⁷ Carter, K. C., Mueller, R.: The Army Air Forces In World War II, Combat Chronology 1941–1945, Washington 1975, s. 571.
- ⁸ Harris, A.: Bombardéry útočí, Praha 1948, s. 336.
- ⁹ Srv. Wirth, Zd.: Ztráty na památkách Prahy 1939–1945. In: Zmizelá Praha, sv. 5, Praha 1948, s. 129–131.
- ¹⁰ Operativní příruční seznam ke státnímu seznamu nemovitých kulturních památek, Praha 1976, s. 212.
- ¹¹ Tamtéž, s. 215.
- ¹² Tamtéž, s. 219.
- ¹³ Tamtéž, s. 211, 219.
- ¹⁴ Tamtéž, s. 211.
- ¹⁵ Gottlieb, J. M.: Nad spáleništěm dekorací. In: Jaro 1945 Národního divadla v Praze, Praha 1946, s. 178–179.
- ¹⁶ Operativní příruční seznam ke státnímu seznamu nemovitých kulturních památek, Praha 1976, s. 223.
- ¹⁷ Rožek, F.: Z vinohradských letopisů, Praha 84, č. 3, s. 15.
- ¹⁸ Věstník hl. m. Prahy č. 12/1945, s. 192 – Již po prvním leteckém útoku na Prahu 15. listopadu 1944 byla vytvořena organizace pro odstranění válečných škod pod vedením městského stavebního úřadu – odbor 12 (stavební policie), který zřídil své pobočky přímo v postižených čtvrtích. Vlastní práce prováděly jednak stavitelské firmy, jednak pracovní kolony jednotlivých stavebních odborů. Tato organizace byla po dalších náletech postupně rozšiřována. V květnu 1945 měla celkem 13 poboček, které řídily opravné práce padesáti stavebních firem s tisícem zaměstnanců.
- ¹⁹ SÚA – Zemské četnické velitelství – karton 903.
- ²⁰ Carter, K. C. – Mueller, R.: o. c. 1975, s. 608.
- ²¹ VHA/LV – ČSR/inv. č. 439/2 Praha. Záznamy PO SÚA – ZČV – karton 503.
- ²² VHA/LV – ČSR/inv. č. 439/2 Praha. Záznamy PO.
- ²³ Věstník hl. m. Prahy č. 12/1946, s. 173.
- ²⁴ Tamtéž, s. 174.
- ²⁵ Tamtéž, s. 173.
- ²⁶ SÚA – ZČV – karton 903.
- ²⁷ Carter, K. C. – Mueller, R.: o. c. 1975, s. 614.
- ²⁸ Tamtéž, s. 615.
- ²⁹ SÚA – ZČV – karton 904.
- ³⁰ Tamtéž.
- ³¹ Věstník hl. m. Prahy č. 5–6, 1945, s. 48.
- ³² Věstník hl. m. Prahy č. 12, 1945, s. 192.
Srovnání se netýká movitých kulturních památek, z nichž každá je svým způsobem jedinečná, proto s jinou stěží srovnatelná, a její ztráta je z finančního hlediska nevyčíslitelná.
- ³³ Věstník hl. m. Prahy č. 12, 1946, s. 173, a č. 18, 1945, s. 335.